తరాల అంతరాలు

రామచంద్రయ్య ఐదు గంటలకే నిద్రలేచి కూర్చుంటేనే ఆశ్చర్యంగా ఉంటే అలంకరించుకొంటుంటే మరీ విచిత్రంగా ఉంది. అందుకే ఉండబట్టలేక అడగనే అడిగేశాడు సుందరం.

'ఏం నాన్నా ఇంత తొందర! ఎక్కడికి'?

'మర్చిపోయావా?'

'ఏమిటి?'

'రవి వస్తున్నాడు కదా.'

సుందరం సంతోషానికి అవధుల్లేవు. తన తండ్రికి రవిపట్ల అంత ఆసక్తి ఉంటుందని సుందరం ఈ మధ్య అనుకోలేదు.

పదేళ్ళు అయి ఉంటుంది. ఇద్దరూ మాట్లాడుకోవటం మానేసి. కొట్టుకో లేదు. తిట్టుకోలేదు. వాదించుకొన్నారు. అంతే!

పిల్లలు బరితెగించిపోయారని తండ్రి మందలిస్తే, ఛాదస్తపు బుద్ధి అని రవి గొణిగాడు. అంతే ఆ రోజు జరిగింది.

రవి మర్నాడు మామూలుగా 'తాతా! తాతా!' అంటూ పిలవక పోలేదు.

రామచంద్రయ్య ఉలకలేదు, పలకలేదు.

రవి 'తాతా' అని ఏడ్చాడు. బదులులేదు.

తాతామనవళ్ళు చాలా అన్యోన్యంగా ఉండేవాళ్ళు. తాతను చూడందే మన వడు ఉండేవాడు కాదు. మనవణ్ణి ఆటలు పట్టించందే తాతకు తోచేది కాదు. అట్లాంటిది వాళ్ళు మాట్లాడుకోవటం లేదంటే వింతే!

సుందరం తండ్రికీ కొడుక్కీ మధ్య రాయబారం చేయకపోలేదు. కానీ పూర్వపు మైత్రి కుదరలేదు.

రవి రెండేళ్ళు తాతతో మాట్లాడటం కుదరకపోయినా కావలసినవన్నీ చూశాడు. ఏం కావాలన్నా తెచ్చిపెట్టాడు. సినీమాకి కూడా ఒకసారి పోయి వచ్చారు. కానీ మాట్లాడుకోలేదు.

ఈ పదేళ్ళనుంచి రవి ఇంటిపట్టున లేడు. ఉద్యోగం బరువు బాధ్యతలవల్ల ఇంటికి రావటం అంతగా కుదిరేదికాదు. వచ్చినా ఎక్కువగా ఇంటిదగ్గర ఉండేవాడు కాదు.

ఈ మధ్య తన తండ్రికీ, తన కుమారుడికీ మధ్య ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు ప్రారంభమయ్యాయి.

అలా ఉత్తరాలు మొదలయిన మొదటి రోజు రవి ఒకసారి ఇంటికి వచ్చాడు. రామచంద్రయ్య చూశాడు. నవ్వాడు. కానీ మాట్లాడలేదు.

'ఏం నాన్నా వాడితో మాట్లాడవు' అని సుందరం అడిగితే 'బానిసల బుద్ధి' అని సమాధానం చెప్పాడు రామచంద్రయ్య.

రామచంద్రయ్య పూర్వకాలం మనిషి. వయస్సు ఎనభై ఏళ్ళయినా ఉంటుంది. పుట్టింతేదీ ఏదీలేదు. ఎవరో రాసిపెట్టింది ఉంది. అది నమ్మితే ఎనభై కంటే ఎక్కువ వయస్సు.

రామచంద్రయ్య పాతకాలం మెట్రిక్యులేట్. ఇంగ్లీషు వాళ్ళ తల తినేట్లు ఇంగ్లీషు మాట్లాడే వాడనీ, ఇంగ్లీషు వాళ్ళు డిక్షనరీలు తిప్పి తిప్పి చూడవలసి వచ్చేట్లు ఇంగ్లీషు రాసే వాడని ప్రఖ్యాతి.

చేరటం తాలూకా ఆఫీసులో గుమాస్తాగా చేరాడు. కానీ, రిటైరు కావటం జిల్లా కలెక్టరుగా రిటైరు అయ్యాడు.

'ఈ కాలం ఎవడైనా ఇన్ని మెట్లు ఎక్కి ఇక్కడకు రాగలడా?' అని ఎప్పుడూ ప్రశ్నించే వాడు. వినేవాళ్ళకు విసుగు కూడా.

'నేను కలెక్టరుగా ఉన్న రోజుల్లో' అని ఈ ఇరవై ఏళ్ళలో ఎన్నివేల సార్లు అని ఉంటాడో చెప్పటం కష్టం. కనీసం, సగటున రోజుకు పది సార్లు అయినా ఆ మాట అనటం, ఎదుటి వాళ్ళు వినటం తప్పనిసరి.

అందులో నిజం లేక పోలేదు. కష్టపడి పని చేసేవాడు. ఎదుటి వాళ్ళు బాగుంది అనే దాకా శ్రమించే వాడు. మొదట్లో సరిగా నిద్రపోయే వాడు కూడా కాదు.

సుందరానికి తన బాల్యం బాగా గుర్తు.

సుందరం నిద్రలేవక ముందు రామచంద్రయ్య ఇల్లు వదలి వెళ్ళేవాడు. సుందరం రాత్రి నిద్రపోయిం తరువాత తండ్రి ఇంటికి తిరిగి వచ్చేవాడు.

ఇంట్లో కూడా రామచంద్రయ్య భార్యా పిల్లలతో మాట్లాడిన మాటలు రోజుకు పది ఉంటే గొప్ప.

తీరుబడి ఉండేది కాదు.

శ్రమించటంతో పాటు వినయ విధేయతలు పుష్కలంగా ఉండేవి.

తాసీలుదారు, డిప్టీకలెక్టరు, కలెక్టరు ఎవరయినా ఏరూలు అడిగినా తడుం కోకుండా చెప్పేవాడు.

కేంపుకు ఎప్పుడు రమ్మన్నా వెళ్ళేవాడు. ఏ ఊళ్ళో ఏం తిన్నా సర్దుకు పోయేవాడు. పని ఉంటే అన్నంలేదు. నిద్రలేదు.

తనతో గుమాస్తాగా చేరిన ఎవరూ కలెక్టరు కాలేదు. రిటైరు కాబోయే ముందు రెండేళ్ళు కలెక్టరుగా ఉన్నాడు. కారులో తిరిగాడు. జిల్లా అంతా తనిఖీ చేసేవాడు. రామచంద్రయ్య జమాబందీ చేయటం చూడవలసిన కళ.

తెల్లదొరలు పట్ల రామచంద్రయ్యకి అభిమానం ఎక్కువ. ఐ. ఏ. యస్. పాసయిన నల్లవాళ్ళు కూడా రామచంద్రయ్యకు తారసపడకపోలేదు, ఆయన సర్వీసులో. కాని నల్లవాళ్ళపట్ల ఆయనకు ప్రేమలేదు.

నల్లవాళ్ళంటే భారతీయులు. వీళ్ళకు క్రమశిక్షణలేదు. శ్రమపడరు. పనిచేయరు. సోమరులు అని తిట్టేవాడు.

ఇంగ్లీషు వాళ్ళంటే ఇంగ్లీషువాళ్ళే అనేవాడు. ఎక్కడ లేని అభిమానం.

ఈ అభిమానం వాళ్ళూ గౌరవించారు. జీతం పెంచారు. ఉద్యోగం పెంచారు. బాగా గౌరవించారు.

'తోటివాణ్ణి గౌరవించటం భారతీయులకు తెలుసా' అని రామచంద్రయ్య నిగ్గదీసి అడిగేవాడు.

'నాకు తెలుసు' అనేవాడు రవి.

'నీ మొహం' అనేవాడు తాత.

రామచంద్రయ్య జిల్లా బోర్డు స్కూలులో చదివాడు. మెట్రిక్యులేషన్ పాసయ్యాడు. గుమాస్తాగా చేరాడు. తండ్రి కట్టబెట్టిన సంబంధం కాదనలేదు. దుఃఖం లేకుండా సంసారం ఈదుకొచ్చాడు. సుందరం, ధనంజయం, చక్కగా స్థిరపడ్డారు. ఇద్దరు కొడుకులు వృద్ధికొస్తే ఆనందించాడు.

ధనంజయం దూర ప్రాంతం ఉద్యోగి. సుందరం తమ జిల్లాలోనే ఉండటం వల్ల రిటైరు అయిం తర్వాత పెద్ద కొడుకు దగ్గరే స్థిర పడ్డాడు రామచంద్రయ్య.

రామచంద్రయ్య ఆ రోజుల్లో కాలేజీలో చదువు కోవాలని చాలా ఆశ పడ్డ మాట నిజమే.

ఐదు జిల్లాలకు కలసి ఒక కాలేజీ ఉండేది. ఆ ఊళ్ళో ఉండి చదువుకోవటానికి వీలులేదు.

ఇప్పుడు ఎక్కడ చూసినా కాలేజీలే! ఊరూరా, వీధివీధికీ జూనియర్ కాలేజో, సీనియర్ కాలేజో, యూనివర్సిటీనో ఉన్నాయి.

'మూడు నాలుగు యూనివర్సిటీలు ఒక జిల్లాలోనే తగలబడ్డాయి, ఇప్పుడు. ఎదురైన ప్రతివాడు ఒక ఎమ్మే. ఏం చేయను - ఒక్కడూ కలెక్టరు కాలేదు.'

'జిల్లాలు మారలేదు' అనే వాడు రవి.

'అంతే' అని అంటుకొనేవాడు తాత.

'చాలామంది చదువుకోగలరు కాని అందరూ కలెక్టర్లు కారు' అనేవాడు రవి.

'ఎందుకు కారు?' నిగ్గదీసేవాడు తాత.

మునుపున్నన్ని జిల్లాలే ఉన్నాయి ఇప్పుడూను. జిల్లా కొక్కడే కలెక్టరు. మునుపు చదువుకొన్న పదిమందిలో ఒకడు కలెక్టరు అయి ఉండవచ్చు. ఇప్పుడు చదువుకొన్న లక్షమందిలో ఒక డవుతాడు.

'మరి ఎందుకీ చదువు?'

'చదువు మనిషి జన్మ హక్కు-చదువుకొనే అవకాశం అందరికీ ఉండాలి. చదువు ఎవడి తాత సొత్తు కాదు.'

'ఒక్కడూ కలెక్టరు కాలేదు'

'అవసరం లేదు'

'అర్హత లేదు'

'నే నొప్పుకోను తాత' రవి మండి పడ్డాడు. ఆ రకంగా తాతా మనవళ్ళు తగాదా లాంటిది పడి పందెం వేసుకొన్నారు.

'నువ్వు కలెక్టరువు కాలేవు'

'అవుతాను'

'కానీ చూద్దాం'

ఆ క్షణాల్లోనే మనవడు తాతను జానిసల బుద్ధి అంది.

బాల్యంలో బాగా చదువుకొనే అవకాశం కోసం అల్లాడిపోయిన రామచంద్రయ్య అవకాశం ఉన్న బాల బాలికలు బాగా చదువుకోవాలని అభీష్టం. అందుకే మనవడు బాగా చదువుకోవాలని, చదవాలని పట్టుదల. పనిలేని కారణంగా పాఠాలు చెప్పే పనికూడా ప్రారంభించాడు. రవిది మిత్రులతో తిరిగే వయస్సు. ఇక్కడే వచ్చింది తిరకాసు.

రవి కాలేజీలో ఏం చదివేవాడోఏమో ఇంటిపట్టున సరిగ్గా గంట కూర్చొని చదివేవాడుకాదు.

రేడియో వినటం, అవీ పాటలు, దినచర్య. ఆటలు-క్రికెట్టు, టెన్నీసు, డబ్బు దండగ, కాలం వృధా. కాకపోతే కబుర్లు-సినీమాలు-రాజకీయాలు.

రవిది బాగుపడే బుద్ధిలాగా కనబడలేదు రామచంద్రయ్యకు. రవి ఎం.ఏ. చేసిందాకా రెండేళ్ళపాటు తాత సతాయింపు సినిమా రికార్డు అయిపోయింది.

అంతేకాదు, ప్రేమ వ్యవహారం ఒకటి. ఉత్తరాల రాకపోకలు చూసి రామచంద్రయ్యకు చిర్రెత్తుకొచ్చింది. 'అది ప్రేమకాదు తాతా స్నేహమే' అంటే మరీ ఒళ్ళు మండేది. 'పెళ్ళికాని ఆడపిల్లలతో స్నేహమేమి'టని సతాయించేవాడు.

పిల్లవాడు చెడిపోతుంటే నువ్వేమీ పట్టించుకోవటం లేదని సుందరాన్ని కూడా సూటిపోటి మాటలతో గాయపరిచేవాడు రామచంద్రయ్య.

'ఉద్యోగంలో చేరి ఇంత కాలమయినా పిల్లవాడి పెళ్ళి మాట ప్రస్తావించవేం?' అని రామచంద్రయ్య అడక్కపోలేదు. 'వాడిష్టం, నీ యిష్టం, మధ్యలో నాదేముంది' అని ఊరుకొన్నాడు సుందరం.

అప్పటి నుంచి ఉత్తరాలలో నీ స్నేహితురాలికి పెళ్ళి అయిందా అని వ్రాసి ఆమెకు ఇద్దరు పిల్లలు అని తెలుసుకొని, మరి నీ పెళ్ళి మాట ఏమిటి? పిల్లల మాట ఏమిటి? అని ప్రశ్నించ సాగాడు రామచంద్రయ్య.

ఇప్పుడే ఎందుకు పెళ్ళి. అప్పుడే ఏం తొందర వచ్చింది అని రవి బదులు వ్రాసేవాడు.

అటువంటి సమయంలో కూడా రవి ఇంటికి వస్తే రామచంద్రయ్య పలకరించేవాడు కాదు. రవి కూడా మాట్లాడించే వాడు కాడు.

రవిది అంతా తాత బుద్ధి. మొండి ఘటం. పెడసరం వ్యవహారం.

అప్పుడెప్పుడో రవి సుందరం మాట్లాడుకొంటుంటే రామచంద్రయ్య విన్నాడు.

'నీకు పెళ్ళెప్పుడిష్టం?'

'కలెక్టరు అయింతర్వాత!'

'కలెక్టరు ఎప్పుడవుతావు?'

'ఏమో!'

'వయస్సు పెరగటంలేదూ!'

'దేశానికి నష్టంలేదు'

సతాయించగా సతాయించగా రవి పెళ్ళికి అంగీకరించాడు.

'నాయిష్టం వచ్చినప్పుడు చేసుకొంటాను. మీఇష్టం వచ్చిన అమ్మాయిని నిర్ణయించండ'ని.

రామచంద్రయ్య, సుందరం ఆ ఉత్తరం నిజమేనని నమ్మలేక పోయారు. ఆ ఉత్తరంలోని తిరకాసు అర్థం కావటానికి రిటైర్డు కలెక్టరుకు కూడా ఇబ్బందే అయింది.

అరవై ఏళ్ళ పూర్వం పెళ్ళి చేసుకొన్న రామచంద్రయ్య తండ్రిచూపిన పిల్లమెళ్ళోతాళి కట్టాడు.

తాను తండ్రిమాట వింటే తన మనవడు తనమాట వింటున్నాడని రామ చంద్రయ్య పొంగిపోయాడు.

అక్కణ్ణుంచి తాత దగ్గులు నేర్చుకోవటం మొదలు పెట్టాడు. వందసంబంధాలయినా తీరుబడిగా తిరిగి తిరిగి చూచివచ్చి అయిదు ఖాయం చేశానని రవికి వ్రాశాడు.

ఒక్కదాన్ని ఖాయం చేయమంటే, దానితో నాకేం సంబంధంలేదు, ఏది ఖాయం చేసుకొంటావో నీయిష్టం, అనివ్రాశాడు.

అంతేకాదు టూరు ప్రోగ్రాం వివరంగా వ్రాశాడు. ఎడ్వాన్సు టూరు ప్రోగ్రాం కూడా పిల్లల తల్లి దండ్రులకు పంపాడు.

రామచంద్రయ్య కాలు కాలిన పిల్లిలాగా, అంత వయస్సులో అంత చలిలో హడావుడి చేస్తుంటే సుందరం ఆనందానికి పట్టపగ్గాలు లేకుండా ఉంది.

'పద స్టేషన్‌కి' అన్నాడు రామచంద్రయ్య.

'తీరా ఊరు వచ్చిన వాడు ఇంటికిరాడా?' అని సుందరం అంటే.

'అయితే నువు పడుకో. నేను పోయి వస్తాను స్టేషను దాకా!'

'నేనూ వస్తానులే'

'మరి రా!'

తండ్రీ కొడుకులు రవిని కలుసుకోటానికి బయలుదేరారు.

సుందరానికి ఆనందంగానూ ఉంది, ఆశ్చర్యంగానూ ఉంది.

ఆనందం రవిని గూర్చి.

ఆశ్చర్యం తండ్రిని గూర్చి.

రవి మీద తన తండ్రికి ఇంత ప్రేమ ఉందని ఇంత కాలం తాను తెలుసుకో లేక పోవటంవల్ల ఆశ్చర్యం.

అంతా తన తండ్రి పోలికతో తన కుమారుడుండటం ఆనందం.

'అన్నింట్లో వాడిది మీ పోలికే' అన్నాడు సుందరం.

'నీ ముఖం. వాడిది అచ్చంగా వాళ్ళ నాయనమ్మ పోలిక !'

'అది కాదు - మొండి తనంలో'

'బలే వాడివిరా సుందరం. అది మొండితనం కాదు. పట్టుదల. ఆఁ! అదే పట్టుదల.

'అది సరే కాని, నీ అంతవాడు అయ్యాడని నీకు సంతోషం కదా!'

'ఒక మాట చెబుతా విను. వాడి మీద నాకు కోపం లేదు. నిప్పు రవ్వను రాజేశాను అంతే! నా మౌనం కోపం కాదు. ప్రేమ.'

సుందరం మాట్లాడలేక పోయాడు.

రైలు దిగిన రవి సరాసరి తాత దగ్గరకు వచ్చి నిలబడ్డాడు.

తాత కళ్ళ నిండా నీళ్ళు.

సుందరం ఆనందం అవధుల్లేకుండా ఉంది.

తాత మనవణ్ణి కావలించు కొన్నాడు.

బుట్టలో ఉన్న పూలమాల తీసి రవి మెళ్ళో వేసి "రారా పెళ్ళి కొడకా" అంటూ ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు.

రవి వినయంగా వంగి తాత పాదాలు తాకి నమస్కరించి పైకి లేచి ఎదురుగా నిలబడ్డాడు.

రైలంతా చూస్తూ ఉంది ఈ షూటింగు.

రవిని దగ్గరగా లాక్కుని 'ఏరా పెళ్ళి కొడకా! కాళ్ళకు నమస్కారం చేయట మేమటి? బానిసలబుద్ధి కదూ'

రవి నిటారుగా నిలబడ్డాడు.

'అది భక్తి'

'కాళ్ళమీద పడటమా'?

'కాళ్ళ మీద పడుతూ ఉంది క్లర్కు కాదు, కలెక్టరు'

తాత మళ్ళీ మనవణ్ణి కౌగిలించు కొన్నాడు.

'అది సరేరా! నీ పెళ్ళాన్ని నువ్వు చూసుకోవాలిగాని-నన్ను చూడమంటే ఎలా—'

'నా కంటే బాగా, నాకు కావలసిన భార్యను నువ్వే ఎన్నిక చేయగలవని నా విశ్వాసం'

తాత హాయిగా నవ్వాడు.

'ఎట్లా?'

'నన్ను కలెక్టరును చేశావే - అట్లా!'

తాత మళ్ళీ తలూపుతూ నవ్వాడు.

'నీ భార్యను నువ్వు నిర్ణయించుకోవాలి కదా కుర్ర కలెక్టరు!'

'నా ఉద్యోగం నువ్వుకోరావు వచ్చింది, నాకు బాగుంది. నా భార్యను నువ్వు నిర్ణయిస్తావు. వస్తుంది. నాకు బాగుంటుంది.'

మనవడి నిర్ణయం విని, తాత నడుమూపుతూ నవ్వాడు.

'అంటే ఏమిట్రా నీ ఉద్దేశం?' తాత నవ్వుతూ అడిగాడు. 'నే నంటే నీకు అంతా గురా'.

'గవర్నమెంటు నన్ను ఏ జిల్లాకు కలెక్టరుగా వేస్తే ఆ జిల్లాకు పోయినట్లు మీరు ఏ అమ్మాయికి మెళ్ళో తాళి కట్టమంటే, అంతే! అదే పెళ్ళి - మీరే నా పెళ్ళికి గవర్నమెంటు'

ప్లాటు ఫారం ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ ఉండగా రైలు కూత వేసినట్లు తాత నవ్వాడు. ఇంజను పొగవదిలినట్లు చేతులు ఊడించాడు. రైలు కదిలినట్లు కదిలాడు. ఇంజనుకంటే స్పీడుగా కలెక్టరు కంపార్టుమెంటులా వెంటరాగా ముందుకు సాగాడు.

ఆ రైలు అటు వెళుతూ ఉంటే మనవడికంటే ఉత్సాహంగా తాత చకచకా గేటు దాటి వెలుపలికి వస్తూ 'ఒరే పెళ్ళి కొడకా! నేను తోడు పెళ్ళి కొడుకును-తెలుసా' అంటూ తెలిసిన పెళ్ళి కొడుకు ఫోజు పెట్టి, ఉదయిస్తున్న సూర్యుణ్ణి చూస్తూ 'రారా నా తండ్రీ!' అంటూ వెలుతురులా నవ్వాడు రామచంద్రయ్య.